

Nr 104.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tillbyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket; given Stockholms slott den 6 mars 1925.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 mars 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORESS, MÖLLER, LEVINSON.

Departementschefen, statsrådet Olsson anför härefter:

Vid anmälan den 2 januari 1925 av ärenden angående regleringen av utgifterna under riksstatsens åttonde huvudtitel hemställde jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att, i avbidan på proposition angående tillbyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket, för ändamålet beräkna ett extra reservationsanslag av 225,000 kronor. Denna min hemställan blev av Kungl. Maj:t bi allen.

Jag anhåller nu att få återupptaga denna fråga och vill härutinnan anföra följande:

Bihang till riksdagens protokoll 1925. 1 saml. 91 häft. (Nr 104.)

Tillbyggnads-
arbeten vid
kungl. biblio-
teket.

Sedan kungl. bibliotekets nuvarande byggnad i Humlegården i Stockholm åren 1877—78 tagits i anspråk för sitt ändamål, har densamma — om jag frånser de ändringsarbeten, som vidtogos genom beslut av 1922 års riksdag och för vilka jag längre fram vill i korthet redogöra — icke varit föremål för några mera genomgripande förändringar än de reparationer och förbättringar, som utfördes under år 1913, sedan 1912 års riksdag beviljat ett anslag av 61,000 kronor för avhjälpande av en del särskilt framträdande olägenheter. De då vidtagna åtgärderna avsågo emellertid huvudsakligen anordnande av en ny värmeledning, ny belysningsanordning, expeditionens omändring m. fl. smärre ändringsarbeten. Åtgärderna voro sålunda icke direkt inriktade på ett avhjälpande av de olägenheter, som uppkommit på grund av den växande utrymmesbristen. Denna hade emellertid sedan länge gjort sig starkt gällande, och med tiden hade behovet av förändringar och utvidgningar alltmer framträtt. De önskemål, som härvid från bibliotekets synpunkt företrädesvis framkommo, avsågo dels ökat utrymme åt samlingarna, särskilt den svenska trycksamlingen och den stora tidningssamlingen, dels utvidgade lokaler för allmänhetens betjänande genom ökat antal arbetsplatser, dels ock ändamålsenliga lokaler för tjänstarbetet inom biblioteket. Under erinran om det svåra läge, under vilket biblioteket sökte fylla sina uppgifter, hemställde riksbibliotekarien i skrivelse den 27 maj 1918, att Kungl. Maj:t täcktes medgiva, att en fullständig utredning angående om- och tillbyggnad av kungl. biblioteket i sammanhang med utarbetande av utförliga ritningar och kostnadsberäkningar finge verkställas, ävensom att för ändamålet måtte anvisas ett belopp av högst 7,000 kronor.

I anledning härav uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 22 november 1918 åt byggnadsstyrelsen att verkställa den av riksbibliotekarien ifrågasatta utredningen.

Byggnadsstyrelsen anmodade arkitekten A. Anderberg att, på grundval av vissa av honom gjorda preliminära utredningar, i samråd med riksbibliotekarien uppgöra fullständigt förslag till ifrågavarande om- och tillbyggnadsarbete.

Med anledning härav överlämnade Anderberg i mars 1920 till byggnadsstyrelsen ett sålunda utarbetat förslag till om- och tillbyggnad av biblioteksbyggnaden, åskådliggjort å 12 ritningsblad och 2 situationsplaner jämte beskrivning och kostnadsförslag, varefter riksbibliotekarien med skrivelse den 31 maj 1920 till byggnadsstyrelsen överlämnade dels en till Kungl. Maj:t ställd skrivelse av samma dag, däri han på det livligaste förordade det utarbetade förslaget och hemställde om beviljande av medel för om- och tillbyggnad av biblioteket, dels ock en av honom i ämnet författad redogörelse för det nuvarande sakläget i biblioteket och biblioteksförvaltningens önskemål i samband med den anbefallda utredningen. Till sistnämnda utförliga redogörelse tillåter jag mig nu allenast hänvisa. Densamma kommer att i vederbörligt antal exemplar tillställas vederbörande riksdagsutskott.

Genom det sålunda framlagda förslaget till byggnadens slutliga utformning hade, så långt varit möjligt, hänsyn tagits till följande önskemål, nämligen dels att den nuvarande fasaden lämnades orörd — vilket särskilt beaktats genom att sidopartierna dragits bakom fasadlinjen — dels att trädbestånden och trafiklederna på ömse sidor om byggnaden, av vilka senare den östra vore särdeles starkt anlitad av fotgängare, i största möjliga utsträckning bibehölles oförändrade, dels ock att den norra delen av byggnaden förlades så långt tillbaka som möjligt från området närmast Linné-statyn.

Av det i februari 1920 upprättade kostnadsförslaget inhämtades, att till byggnadsföretaget i sin helhet skulle komma att betinga en kostnad av 8,300,000 kronor. En sedermera av Anderberg i september 1921 gjord beräkning hade emellertid givit vid handen, att förslaget skulle med dåvarande priser kunna utföras för 7,350,000 kronor.

För egen del hade byggnadsstyrelsen i skrivelse den 6 oktober 1921 anfört bland annat följande:

Beträffande förslaget till biblioteksbyggnadens slutliga utformning anser sig byggnadsstyrelsen böra framhålla, att problemets lösning måste, såväl ur rent biblioteksteknisk som ur den besökande allmänhetens synpunkt, betraktas såsom synnerligen vällyckad samt att enligt förslaget det till buds stående utrymmet kan sägas på ur ekonomisk synpunkt fördelaktigaste sätt blivit tillgodogjort.

Då måhända röster komma att höjas mot ett ytterligare inkräktande på Humlegårdens parkområde för bibliotekets utvidgande, anser sig byggnadsstyrelsen böra framhålla, varom riksbibliotekarien jämväl erinrat, att statsmakterna, av allt att döma, vid beslutet om bibliotekets förläggande till Humlegården varit fullt medvetna om att i en framtid ytterligare mark måste tagas i anspråk för byggnadens utvidgning. Så framhöll föredragande departementschefen på sin tid, att möjlighet till utvidgning förefanns vid byggnadens förläggning till Humlegården samt att den föreslagna byggnaden kunde förlängas och utan någon olägenhet förses med flyglar och dessa åter sins emellan förenas genom en ny längdbyggnad. I riksdagsdebatten underströks ävenledes nödvändigheten av att den plats, som för ändamålet valdes, tillåte tillbyggnad. Dåvarande överintendentsämbetet förordade slutligen i underdånig skrivelse den 31 maj 1870 den nuvarande platsen för bygget i fråga framför exempelvis den norra delen av parken, varvid ämbetet, bland annat, framhöll, att byggnaden komme att erhålla ett fritt läge åt alla sidor och tillfälle till utvidgning i vilken riktning som helst.

Med hänsyn emellertid till byggnadskostnadernas storlek hade byggnadsstyrelsen då ansett sig böra uppgöra jämväl ett mindre förslag, avseende utförande för närvarande av endast en del av det stora programmet, varigenom det mest trängande behovet skulle fyllas. Enligt Anderbergs beräkning skulle denna mindre utvidgning jämte vissa i samband med tillbyggnaden erforderliga ombyggnadsarbeten inom den gamla byggnaden komma att betinga en kostnadssumma av 1,040,000 kronor.

I skrivelse till byggnadsstyrelsen den 5 oktober 1921 hade riksbibliotekarien för bibliotekets vidkommande förklarar sin anslutning till det sålunda upp-

gjorda mindre förslaget. I skrivelse till Kungl. Maj:t den 2 december 1921 motiverade riksbibliotekarien närmare bibliotekets ställning till detsamma. Riksbibliotekarien angav därvid den erforderliga kostnadssumman till 988,000 kronor, vilken summa kunde fördelas på tre år, varvid för första året skulle erfordras 220,000 kronor för uppgörande av ritningar och entresolering av visningssalen, för andra året 500,000 kronor i och för uppförande av stommen till flyglarna och för tredje året 268,000 kronor till dessas inredning.

Vid ärendets anmälan inför Kungl. Maj:t den 3 mars 1922 yttrade jag i denna fråga bland annat följande:

Att en biblioteksinstitution, i all synnerhet en institution av sådana mått som kungl. biblioteket, icke kan under allt för lång tid rymmas i en för länge sedan för ändamålet beräknad lokal torde ligga i sakens natur. Den ökade utvecklingen på biblioteksväsendets område och framför allt tillväxten av de samlingar, som äro anförtrodda åt bibliotekets vård, göra det uppenbart, att förr eller senare lokala utvidgningar äro ofrånkomliga, därest biblioteket skall kunna hävda sin betydelsefulla ställning som ett svenskt nationalbibliotek. I utlandet äro de större biblioteksbyggnaderna så anordnade, att tillbyggnader utan olägenheter kunna vidtagas allt efter bokaccessionernas tillväxt. Vad den nuvarande biblioteksbyggnaden i Humlegården beträffar, hava ritningarna för densamma uppgjorts med tanke på kommande utvidgningsmöjligheter.

Kungl. biblioteket, som i mer än 40 år haft sina samlingar förvarade inom samma lokaler, har, såsom redan antytts, allt mer kommit i behov av ökade utrymmen. Med erkännansvärd omtanke för de förpliktelser, biblioteket har att fylla gent emot allmänheten och landet, har riksbibliotekarien ansett sig böra för Kungl. Maj:t framlägga en fullständig redogörelse för de brister, som vidlåda de nuvarande förhållandena, jämte ett omfattande förslag till dessa bristers avhjälpande, varvid riksbibliotekarien tagit i betraktande bibliotekets utvidgnings- och utvecklingsmöjligheter för en lång tid framåt, enligt gjorda beräkningar för en tid mellan 50 och 100 år. Detta förslag, vilket innebär tillbyggnad av två flyglar jämte en desamma sammanbindande, mot den nuvarande huvudbyggnaden svarande byggnad, skulle betinga en totalkostnad av 7,350,000 kronor. Självfallet måste under nuvarande förhållanden detta projekt lämnas å sido.

De ekonomiska synpunkterna hava föranlett byggnadsstyrelsen att utarbeta ett mindre förslag, avseende utförande för närvarande av endast en del av det stora programmet, vilket förslag omfattar dels entresolering av den nuvarande visningssalen i två våningar, dels utbyggande av främre delen av de båda i det stora programmet föreslagna flyglarna. Detta mindre förslag beräknas draga en kostnad av 988,000 kronor.

Ehuru jag med hänsyn till det nuvarande ekonomiska läget anser, att man bör avstå från tanken på ett realiserande av det mindre förslaget i hela dess omfattning, har jag dock blivit övertygad om nödvändigheten av att något åtgöres för lindrande av bibliotekets trångmål. Jag har trots mig finna den såväl mest ändamålsenliga och praktiska som från ekonomisk synpunkt fördelaktigaste utvägen vara den, att nu ett partiellt genomförande av sistnämnda förslag möjliggöres. Jag syftar därvid på den del av detsamma, som kan betraktas såsom en första etapp i byggnadsprogrammet, nämligen entresolering av visningssalen och vissa i samband därmed stående smärre

arbeten. En dylik utbrytning ur programmet behöver på intet sätt rubba byggnadsplanen i dess helhet: den är och bör, såsom nämnts, allenast betraktas såsom ett första led i de utvidgningsarbeten, som förr eller senare med naturnödvändighet måste vidtagas för att bereda utrymme åt bibliotekets ständigt växande accessioner.

Då jag sålunda ansett mig böra stanna för ett förslag av nyss antydd innebörd — entresolering av visningssalen och andra i samband därmed stående arbeten — har jag infordrat kostnadsförslag jämte arbetsbeskrivning avseende dessa åtgärder. Kostnadsförslaget slutar på ett belopp av 190,000 kronor.

På anmodan har byggnadsstyrelsen den 17 januari 1922 yttrat sig i sistnämnda hänseende och därvid för sin del ej funnit annat att erinra än att kostnaderna för anskaffande av en del inventarier syntes kunna beräknas omkring 4,000 kronor lägre, vid vilken beräkning styrelsen sagt sig hava utgått, i fråga om kostnader för anskaffande av vissa möbler, från av telegrafverket till styrelsen erbjudna priser. Totalkostnaden borde sålunda enligt byggnadsstyrelsens beräkning sättas till 186,000 kronor. Mot dessa beräkningar har jag ej funnit något att erinra. Då arbetena äro av trängande natur och böra påbörjas så snart som möjligt, synes mig det erforderliga beloppet böra i sin helhet uppföras på övergångsbudgeten för förra halvåret 1923.

I anslutning till min hemställen föreslog Kungl. Maj:t 1922 års riksdag att till vissa ändringsarbeten i kungl. bibliotekets byggnad, avseende entresolering av visningssalen och andra i samband därmed stående arbeten bevilja på extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett reservationsanslag av 186,000 kronor. Detta förslag blev av riksdagen bifallet, därvid riksdagen framhöll, att riksdagen härmed på intet sätt finge anses hava tagit ståndpunkt till det stora byggnadsprogrammet i dess helhet.

Det av riksdagen anvisade beloppet ställdes till byggnadsstyrelsens förfogande att användas efter samråd med riksbibliotekarien. De förberedande arbetena igångsattes hösten 1922, och i mars 1924 voro arbetena slutförda.

Genom de av riksdagen beviljade medlen, varigenom en entresolering skedde av den stora visningssalen, vann man dels en utvidgning av de trånga tambur- och expeditiionslokalerna samt inredning av ett nytt och rymligare forskarrum, dels ett antal nya väl behöfliga arbetsrum för tjänstemännen, dels ock lämpligare förvaringsrum för bibliotekets dyrbara handskrifts- och planschsamlingar. Någon lättnad uppkom emellertid icke för de avdelningar inom biblioteket, där den största utrymmesbristen för närvarande är rådande, nämligen för den svenska tryckavdelningen och tidningssamlingen.

Med hänsyn till det trängande behovet av utvidgade utrymmen hemställde därför riksbibliotekarien i skrivelse den 31 augusti 1922 om framställning till riksdagen angående beviljande för budgetåret 1923—1924 av det i ovanberörda s. k. mindre förslag för det andra arbetsåret beräknade beloppet av 500,000 kronor för uppförande av stommen till de båda flyglarna. Härvid erinrade riksbibliotekarien, att det föreslagna beloppet av 500,000 kronor på

grund av de sänkta arbetskostnaderna torde kunna något reduceras. Denna framställning föranledde emellertid icke någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I skrivelse den 12 oktober 1923 upprepade riksbibliotekarien sin framställning om byggnadsarbetens fullföljande enligt ovanberörda s. k. mindre förslag. Riksbibliotekarien påpekade, att utrymmesbristen gjorde sig än mer kännbar. Det vore, framhöll riksbibliotekarien, ett oavvisligt behov för biblioteket, att bristerna i berörda avseende snarast bleve avhjälpta, och för detta ändamål funnes endast en utväg, nämligen fullföljande av den framlagda byggnadsplanen, varigenom två flyglar på sidorna av den nuvarande biblioteksbyggnaden komme att uppföras med nya bokmagasin och tidningskällare. De återstående byggnadskostnaderna hade förut beräknats till 768,000 kronor. Riksbibliotekarien meddelade, att en förnyad kostnadsberäkning gäve vid handen, att kostnaderna kunnat nédbringas till 643,000 kronor, vilka lämpligen kunde fördelas på tre år med 225,000 kronor för första, 305,000 kronor för andra och 113,000 kronor för tredje året. Under ytterligare framhållande, att utrymmesbristen hotade att bli biblioteksförvaltningen övermäktig, hemställde riksbibliotekarien om avlåtande av proposition till riksdagen om beviljande för ändamålet av ett anslag av 643,000 kronor samt därav för budgetåret 1924—1925 av ett belopp av 225,000 kronor. Ej heller denna framställning föranledde emellertid någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Nu har i skrivelse den 30 augusti 1924 t. f. riksbibliotekarien ånyo givit uttryck åt kungl. bibliotekets behov i förevarande avseende. I nämnda skrivelse hemställes om avlåtande till 1925 års riksdag av proposition om beviljande av anslag för fortsatt om- och tillbyggnad av kungl. biblioteket till en beräknad kostnad av 643,000 kronor, fördelad på tre år med 225,000 kronor för budgetåret 1925—1926, 305,000 kronor för budgetåret 1926—1927 och 113,000 kronor för budgetåret 1927—1928.

T. f. riksbibliotekarien anför i denna skrivelse bland annat:

Om också flera viktiga önskemål genom de senaste ändringsarbetena blivit för biblioteket uppfyllda, äro dock dessa arbeten endast ett första led av föreslagna, högst nödiga om- och tillbyggnadsarbeten. Ökat utrymme för bok- och tidningssamlingarna har ej vunnits, och den förut anmälda utrymmesbristen har gjort sig ytterligare kännbar och hinderlig för det löpande arbetet inom biblioteket. Särskilt kan nu framhållas, att tidningskällarna under år 1924 blivit så fyllda, att lagring av de nyaste tidningsårgångarna måste göras, sedan de undergått inbindning, och att därtill ingen annan lokal finnes tillgänglig än biblioteksvinden, som för detta ändamål är föga tjänlig med dess för tidningspapperets bestånd mycket ofördelaktiga temperaturväxlingar; den livligt anlidade, nyaste tidningslitteraturen kan härigenom praktiskt taget tills vidare icke tillhandahållas. Fullföljande av den förut framlagda byggnadsplanen är därför ett oavvisligt behov för kungl. biblioteket, varigenom två flyglar på sidorna av den nuvarande biblioteksbyggnaden skulle komma att utföras med nya bokmagasin och tidningskällare.

De avdelningar inom kungl. biblioteket, det nu gäller att närmast tillgodose äro, såsom framgår av det sagda, bok- och tidningssamlingarna. Jag anser det vara på sin plats att i korthet redogöra för vad riksbibliotekarien i sin ovanberörda skrivelse den 31 maj 1920 anförde just ifråga om dessa avdelningar.

Den avdelning inom kungl. biblioteket, där för närvarande största behovet av ökat utrymme gör sig gällande är den *svenska tryckavdelningen*. Jag har i mina skrivelser den 27 maj 1918 och 30 maj 1920 utförligt skildrat de svårigheter, varmed denna avdelning kämpar på grund av såväl bristande utrymme för samlingarnas enhetliga uppställande som frånvaron av tjänliga arbetslokaler. Bland annat framhöll jag det ur bibliotekssynpunkt synnerligen olämpliga förhållandet, att bottenvåningen i de svenska bokmagasinen upptoges av för olika ändamål inrättade arbetsplatser.

I det nu framlagda förslaget till en första utvidgning av kungl. biblioteket skall hela västra flygeln upplåtas till bokmagasin åt den svenska tryckavdelningen, vilken vid den år 1920 verkställda räkningen upptog ett utrymme av 5,564 meter. De nya magasinen komma att sträcka sig genom fem bottnar med utrymme för sammanlagt 2,320 hyllmeter. De två nedre bottarna, som gränsa till den nuvarande svenska tryckavdelningen, äro brandsäkert skilda från varandra och från de tre övre, vilka senare i likhet med nu befintliga bokmagasin i biblioteket endast äro skilda från varandra genom järnbottnar. En transporthiss samt en i den nuvarande byggnadens västra fasadmur inbyggd spiraltrappa förmedlar förbindelsen mellan de fem bottarna, av vilka den nedersta endast provisoriskt inredes till två bokmagasin. Dessa skola sedermera vid det stora förslagets utförande inredas till arbetsrum åt avdelningen för katalogisering av ofullständigt förtecknade delar av kungl. biblioteket.

För den svenska tryckavdelningens tillväxt under de närmast följande 50 åren hade i min skrivelse den 30 maj 1920 beräknats ett sammanlagt utrymme av 7,500 meter. Från anordnandet av en svensk reservsamling, för vilken i det stora projektet ett utrymme av 2,000 meter ansågs erforderligt, måste emellertid kungl. biblioteket under nuvarande förhållanden avstå, åtminstone i den utsträckning, som från början planlagts. Genom en biblioteket nyligen tillfallen donation har dock värdefullt material erhållits till en sådan samling, vilken otvivelaktigt skulle bliva till stort gagn vid utlåningen i kungl. biblioteket. Det utrymme, som genom den nu föreslagna anordningen skulle erhållas, har ovan uppgivits till 2,320 meter, tillräckligt alltså för en tillväxt å denna avdelning för något mer än femton år framåt.

I det stora förslaget hade även planerats utrymmande av den del av den *utländska tryckavdelningen*, som för närvarande befinner sig ovanför den nuvarande svenska avdelningen, så att byggnadens västra del helt skulle reserveras åt denna avdelning. Denna plan kan naturligtvis icke nu realiseras, utan den utländska avdelningen lämnas tills vidare orörd och utrymmet här får vid behov, och där så ske kan, utökas genom insättande av provisoriska hyllor. Med 1921 års början har det på den svenska avdelningen bedrivna arbetet med katalogisering av ofullständigt förtecknade delar av bibliotekets samlingar blivit utsträckt även till den utländska avdelningen, och därav nödvändiggjordes för arbetets bedrivande ett särskilt arbetsrum därstädes. Ett sådant inrättades även genom byggnadsstyrelsens försorg i en av mittpartiets bokceller men medförde givetvis motsvarande minskat utrymme för

samlingarna. Det befintliga utrymmet på den utländska avdelningen torde därför inom en snar framtid till det yttersta bliva taget i anspråk.

För de *svenska tidningarnas* årliga accession erfordras ett utrymme av 24 m² golvyta eller 150 hyllfack. I det stora projektet hade planlagts nybyggnad av källarvåningar, i vilka 15,600 nya tidningsfack skulle kunna inredas för denna viktiga samling. Härigenom skulle utrymmet för denna avdelnings tillväxt vara tryggt för åtminstone etthundra år framåt. I det nu utarbetade provisoriska förslaget komma endast källarvåningarna under de båda nya flyglarna att inredas för ändamålet och beräknas att giva plats åt 1,800 tidningsfack. Ehuru det vore önskvärt, att ett ännu större utrymme skulle kunna på grund av den stora årliga accessionen beredas den svenska tidningssamlingen, vars betydelse i den historiska och kulturhistoriska forskningens tjänst jag i föregående skrivelser framhållit, är det dock för kungl. biblioteket av alldeles särskild vikt att på sätt som föreslagits detta utrymme snarast kan erhållas. Företagna provisoriska åtgärder räcka nämligen icke längre för att rymma de inkommande tidningarna och svårigheter uppstå härigenom också för desammas tillhandahållande åt allmänheten.

På grund av remiss har byggnadsstyrelsen den 2 februari 1925 avgivit utlåtande i ämnet och därvid anfört bland annat följande:

Enligt arkitekten Anderbergs beräkning, varav byggnadsstyrelsen tagit del, skulle den nu ifrågasatta utbyggnaden betinga en kostnad av 643,000 kronor. Då emellertid denna beräkning uppgjorts under år 1923, måste på grund av numera höjda arbetspriser den beräknade summan ökas med ungefär 15 procent. Enligt byggnadsstyrelsens beräkning skulle alltså för byggnadsföretaget i fråga erfordras ett belopp av 740,000 kronor, vilket lämpligen synes böra fördelas med 225,000 kronor på budgetåret 1925—1926, 365,000 kronor på budgetåret 1926—1927 och 150,000 kronor på budgetåret 1927—1928.

Byggnadsstyrelsen kan emellertid i detta sammanhang icke underlåta att giva uttryck för en icke ringa betänksamhet mot realiserandet av förslaget att utvidga den nuvarande biblioteksbyggnaden och därigenom ytterligare inkräkta på Humlegårdens parkområde. Om de första nu ifrågasatta mindre tillbyggnaderna på gavlarna icke kunna sägas i detta avseende vara alltför betänkliga, så måste man med verkligt bekymmer motse byggnadskomplexets framdragande mot parkens centrum. Genom utstakning på marken har styrelsen bildat sig en uppfattning av innebörden av ett realiserande av utbyggnadsförslaget i dess helhet, sådant detta framgår av arkitekten Anderbergs av byggnadsstyrelsen tidigare överlämnade ritningar och enligt vilket byggnadsmassan skulle komma att upptaga en markyta, som vore ungefär $3\frac{1}{2}$ gånger större än den nuvarande byggnadens areal. Styrelsen har därvid fått ett så starkt intryck av den skada, som den för invånarnas trevnad omistliga parkanläggningen skulle åsamkas genom att inkräktas av ett så omfattande byggnadskomplex, att styrelsen för sin del måste ställa sig bestämt avvisande mot denna tanke.

Ur den av styrelsen nyss anförda synpunkten äro givetvis de mindre utbyggnaderna, som efter vad styrelsen på platsen kunnat övertyga sig medföra borttagandet av allenast ett fåtal träd, i och för sig i jämförelse med det stora förslaget av mindre betydelse, om än styrelsen måste beklaga, att intrycket av biblioteksbyggnadens vackra, väl proportionerade och enhetligt avslutade fasad i viss mån kommer att störas genom tillbyggnaderna. Om

dessa åter såsom en nödvändig följd skulle framdeles medföra den större utbyggnaden, måste styrelsen av ovan angivet skäl finna dem ödesdigra nog.

Vid ett sammanträde inom byggnadsstyrelsen i närvaro av riksbibliotekarien och arkitekten Anderberg har emellertid för styrelsen företetts ett av den senare numera utarbetat icke oväsentligt förminskat förslag till bibliotekets utbyggnad, varigenom likväl, enligt riksbibliotekariens utsago, bibliotekets behov av ökat utrymme skulle tillgodoses för avsevärd tid framåt. Styrelsen har även varit i tillfälle att på platsen bilda sig en föreställning om verkningarna av en dylik mindre utbyggnad, som åskådliggöres å utlåtandet bilagda, av arkitekten Anderberg till styrelsen överlämnade situationsplan, och har styrelsen därvid icke kunnat finna densamma, enligt vilken den för närvarande bebyggda markytan skulle slutligen ökas med allena omkring hälften, ägnad att ur synpunkten av parkanläggningens bevarande ingiva alltför stora betänkligheter. Med denna möjlighet för ögonen och under förutsättning alltså att en framtida utvidgning av biblioteksbyggnaden begränsades till en dylik omfattning, anser sig byggnadsstyrelsen kunna tillstyrka utförandet av det nu ifrågasatta mindre tillbyggnadsförslaget.

Bibliotekets oavbrutet växande samlingar kräva givetvis tid efter annan ökade utrymmen och en utvidgning av den nuvarande byggnaden är alltså ofrånkomlig, under förutsättning att biblioteket bibehålles vid sin förläggning i Humlegården. Med hänsyn till det av styrelsen ovan framhållna, för huvudstaden högst betydande intresset av att biblioteket ej må komma att upptaga större del av parken än vad på sin höjd angivna planskiss utvisar, vill byggnadsstyrelsen slutligen endast hava betonat, att denna omständighet med nödvändighet bör framtvinga en förflyttning framdeles av biblioteket, för vilket ändamål det alltså vore önskvärt, att en lämplig tomt i tid reserverades.

Byggnadsstyrelsen tillstyrker sålunda ett i utlåtandet angivet mindre tillbyggnadsförslag i avseende å den framtida utvidgningen. Beträffande det samma tillåter jag mig hänvisa till den nämnda utlåtande bifogade planritningen. Från byggnadsstyrelsens beslut var intendenten P. F. G. Hermanson skiljaktig, vilken på anförda skäl avstyrkte förslaget och ansåg, att byggnadsstyrelsen bort hos Kungl. Maj:t begära bemyndigande att låta verkställa utredning om anvisande av lämplig tomt för uppförande av nybyggnad för kungl. biblioteket samt om den framtida användningen av den nuvarande biblioteksbyggnaden i Humlegården. Med avseende å den närmare motiveringen till detta yrkande får jag hänvisa till reservationen.

Den synpunkt, som vid bedömande av den föreliggande frågan träder i förgrunden, är kungl. bibliotekets trängande behov av utökade lokalutrymmen. Jag har, såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen, förut givit uttryck åt den uppfattningen, att de nuvarande förhållandena härutinnan icke kunna försvaras, utan att något måste åtgöras för att på ett effektivt sätt lindra bibliotekets trångmål. De brister, som vidlåda nu rådande anordningar, bereda svårigheter och dröjsmål i främsta rummet för de forskare, som besöka biblioteket, och för den lånesökande allmänheten. Klagomål hava ej heller saknats över att bibliotekspersonalen ej kunnat på

Departementschefen.

ett tillfyllestgörande sätt bereda de lånesökande tillgång till efterfrågade arbeten. Den sålunda överklagade bristen har till allra största delen haft sin orsak i svårigheten att under nuvarande trångboddhet överskåda de stora samlingarna. Läsesalen har också visat sig vara för liten för sitt ändamål; och vid flera tillfällen hava besökande av utrymmesbrist måst avvisas och flera dagar fått vänta på att erhålla arbetsplats. Jag är följaktligen livligt övertygad om nödvändigheten av att åtgärder med det snaraste vidtagas för avhjälpande av kungl. bibliotekets lokala svårigheter. Det gäller — detta förtjänar att ytterligare betonas — vårt svenska nationalbibliotek, vilket av ålder intagit och alltjämt intager en ledande och betydelsefull ställning bland olika kulturinstitutioner i vårt land.

När förslag år 1922 förelåg om utvidgning av bibliotekets lokaler, var jag av det ekonomiska läget nödsakad att avstå från att tillstyrka genomförande av det då föreliggande byggnadsprogrammet i dess helhet — jag syftar härvid på det s. k. mindre förslaget. Jag uttalade mig då för ett partiellt realiserande av detta förslag, och genom Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut möjliggjordes genomförande av den första etappen i nämnda förslag, nämligen entresolering av visningssalen och vissa i samband därmed stående arbeten. De' nu föreliggande byggnadsprojektet avser närmast ett fullföljande av detta förslag genom den andra etappen, d. v. s. uppförande av två flyglar invid nuvarande huvudbyggnad.

Givet är emellertid, att man vid ett ståndpunktstagande till den föreliggande frågan, där det gäller en faktisk tillbyggnad till bibliotekets nuvarande huvudbyggnad, ej kan eller får bortse från bibliotekets ytterligare utvidgningsmöjligheter. Det ligger i sakens natur, att en biblioteksbyggnad måste planläggas på lång sikt, och hänsyn tagas till den starka tillväxten av de samlingar, byggnaden är avsedd att inrymma. Så har alltid varit fallet i avseende å de stora biblioteksbyggnaderna i utlandet och även beträffande universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund. Bliver man sålunda nödsakad att redan nu till en viss utsträckning taga principiell ståndpunkt till ett större byggnadsprogram än det, som för närvarande och även för en väsentlig tid framåt kan vara aktuellt, uppställer sig den frågan, som i byggnadsstyrelsens senaste skrivelse beröres, nämligen om kungl. biblioteket bör för framtiden vara förlagt till Humlegården eller förläggas till annan plats inom huvudstadens område.

Jag vill då erinra därom, att kungl. bibliotekets förläggande till Humlegården på sin tid skedde under fullt medvetande från Kungl. Maj:ts och riksdagens sida, att i en framtid ytterligare mark måste tagas i anspråk för byggnadens utvidgning. Den då planerade biblioteksbyggnadens utvecklingsmöjligheter betonades såväl av dåvarande departementschefen som inom riksdagen och av dåvarande överintendentsämbetet. Ett bibehållande av kungl. biblioteket inom Humlegårdens område måste ur flera synpunkter betraktas såsom önskvärt. Det är att märka, att en institution, som är av allmän-

heten så livligt besökt och efterfrågad som kungl. biblioteket, bör hava en central belägenhet och näppeligen bör förläggas i någon av stadens yttre delar. Hänsynen till en eventuell eldfara bör ej heller förbises, därvid risken inom ett parkområde är betydligt mindre än om biblioteksbyggnaden låge i ett vanligt stadskvarter.

Då byggnadsstyrelsen den 6 oktober 1921 yttrade sig i den föreliggande frågan, fann styrelsen det framlagda förslaget till problemets lösning synnerligen vällyckat såväl ur rent biblioteksteknisk synpunkt som med hänsyn till den besökande allmänhetens intressen. De betänkligheter mot ett eventuellt inkräktande på Humlegårdens parkområde, som kommit till uttryck i dess senaste utlåtande, tillbakavisade byggnadsstyrelsen då under erinran om att tanken på en utvidgning av biblioteket ej varit obeaktad, då biblioteket förlades till den nuvarande platsen. Jag har icke av vad i ärendet förekommit blivit bibragt den uppfattningen, att de nu uttalade betänkligheterna böra vara avgörande vid den föreliggande frågans bedömande. Hur bibliotekets kommande utveckling bör lokalt ordnas och på vad sätt detta kan ske utan att allt för mycket rubba Humlegårdens parkkaraktär är ett framtidsspörsmål, till vilket man ej har anledning att för närvarande taga definitiv ståndpunkt. Den nu föreliggande frågan innebär allenast uppförande av två mindre tillbyggnader på gavlarna och dessa tillbyggnader har byggnadsstyrelsen ansett sig kunna godtaga.

I avseende å de i ärendet förebragta ritningarna har jag icke funnit anledning till erinran. Ritningarna äro emellertid uppgjorda i februari 1920, och sedan dess hava måhända önskemål framkommit i avseende å tillbyggnadernas disposition, till vilka hänsyn från början icke tagits. Jag anser därför, att möjlighet bör beredas biblioteksledningen att inom ramen för det föreliggande förslaget tillgodose eventuella ändrade behov, varvid jag dock förutsätter såsom självfallet, att den svenska avdelningen och tidningsavdelningen bliva de, till vilka genom detta förslag hänsyn i första rummet tages.

Den av byggnadsstyrelsen angivna kostnadssumman, 740,000 kronor, har ej heller givit anledning till erinran från min sida. För budgetåret 1925—1926 skulle erfordras ett belopp av 225,000 kronor.

I detta sammanhang vill jag erinra om en av riksbibliotekarien i skrivelse den 1 december 1924 gjord framställning, däri han hemställer om medgivande att av besparingar å det av 1922 års riksdag till vissa ombyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket anvisade anslaget måtte få användas en viss summa för utförande av stensocklar till två i kungl. bibliotekets hall uppställda, av konstnären Christian Eriksson utförda statyer, vilka tillsvidare uppställts på provisoriska, med målat papp beklädda socklar av trä. I utlåtande den 24 februari 1925 tillstyrker byggnadsstyrelsen för ändamålet ett belopp av 1,500 kronor för utförande av dessa socklar i kalksten och meddelar tillika, att besparingarna å nämnda riksdagsanslag lämna tillgång till bestridande

av kostnaderna härför. Jag är för egen del böjd tillmötesgå vad sålunda begärts, och torde, därest någon erinran från riksdagens sida härutinnan ej göres, det erforderliga beloppet kunna anvisas från nämnda besparingar.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för uppförande i samband med kungl. bibliotekets nuvarande huvudbyggnad av två flygelbyggnader i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten A. Anderberg i februari 1920 uppgjorda ritningar och enligt det av byggnadsstyrelsen i dess skrivelse den 6 oktober 1921 angivna s. k. mindre förslaget bevilja ett belopp av 740,000 kronor samt därav för budgetåret 1925—1926 såsom *extra* reservationsanslag anvisa 225,000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla ävensom förordna, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Em. G:son Bergman.